

Клименко О.В.

доцент, канд. фіз.-мат. наук НТУУ «КПІ»

Березовська Т.М.

студентки ФММ НТУУ «КПІ»

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ФОНДОВОГО РИНКУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті досліджено інноваційні процеси на фондовому ринку, визначено їх вплив на національну економіку в контексті сучасної моделі розвитку України.

Ключові слова: інновації, фондовий ринок, цінні папери, інноваційний розвиток, національна економіка.

Вступ. В умовах формування ринкових відносин велике значення для регулювання національної економіки та раціонального перерозподілу інвестиційних ресурсів має розвиток фондового ринку в Україні, який значною мірою залежить від соціально-економічних змін в країні як передумов для розширення його послуг. У зв'язку з цим виникає проблема більш дійового функціонування фондового ринку в напрямку підвищення його ролі в інвестиційно-інноваційному розвитку виробництва, зокрема інвестиційно-інноваційній діяльності акціонерних товариств та їх участі в ресурсному забезпеченні розвитку економіки [1]. Дослідженню питань цінних паперів і фінансового ринку присвячені роботи І.А. Бланка, І.Л. Сазонца, А.А. Пересади, У.Ф. Шарпа та ін. Сфері вивчення ринку похідних цінних паперів присвячені роботи Л.О. Примостки, О.М. Сохацької та ін.

Дослідженню проблем фондового ринку України та його інноваційних процесів присвячені роботи В.С. Загорського, Ю.Я. Кравченко, О.М. Мозгового, В.М. Шелудько й ін. Але при цьому розвиток фондового ринку України не стоїть на місці, змінюється його структура, ступінь впливу на економіку країни, з'являються нові проблеми його розвитку, які вимагають рішення. Закордонні й українські науковці постійно приділяли увагу дослідженню питання стану фондового ринку, його взаємозв'язкам із процесами, що відбуваються в економіці країни, питанням інвестування, фінансів, грошового обігу капіталу. Незалежно від того, який з перерахованих аспектів розглядає автор, він прямо або опосередковано розглядає тематику функціонування ринку цінних паперів.

Постановка задачі. Мета статті – проаналізувати інноваційні процеси на фондовому ринку, визначити їх вплив на національну економіку в контексті сучасної моделі розвитку України.

Результати дослідження. Значне перевищення розмірів фіктивного капіталу над розмірами реального може призвести до біржової кризи, що, своєю чергою, негативно впливатиме на процес розширення виробництва [2, с. 730].

Фіктивний капітал є капіталом, який представлений у формі акцій, облігацій, закладних листів та в інших формах фінансового інструмента [3, с. 383].

Реальний капітал найчастіше представлений у формі грошей або устаткування й іншого майна, що формує його вартість [3, с. 383].

Біржова криза, під якою розуміють масовий розпродаж акцій й облігацій на фондовій біржі, проявляється в падінні курсу цінних паперів, бажанні власників якнайшвидше реалізувати акції за певні кошти [3 с. 466].

Австрійський економіст Й.А. Шумпетер у книзі «Теорія економічного розвитку» вперше виклав ідею «нових комбінацій» - далі інновацій. Серед комбінацій, які загалом формують структуру інноваційного процесу, він називав: випуск нового продукту або продукту нової якості; впровадження нового досі не відомого в конкретній галузі методу виробництва; проникнення на новий ринок збуту; отримання нових джерел сировини чи напівфабрикатів; організаційна перебудова [4].

Оскільки фондовий ринок України знаходиться в стані зародження порівняно з фондовими ринками розвинутих капіталістичних країн, розвиток його інноваційних процесів є неможливим без чіткої інноваційної політики держави.

Під інноваційною політикою держави розуміють вплив держави на інноваційну діяльність за допомогою прямих та опосередкованих важелів правового й економічного регулювання задля розвитку науки і техніки, інноваційних процесів тощо [5, с. 683].

У моделі Б.І. Альохіна показник, який характеризує розмір національної економіки, є валовий внутрішній продукт. Під валовим внутрішнім продуктом, є (ВВП), розуміють макроекономічний показник економічної статистики, що відображає сукупну вартість кінцевих продуктів і послуг, вироблених у певній країні за певний проміжок часу, у поточних цінах без урахування платіжного балансу [3, с. 110]. ВВП - показник, який в грошовому вираженні характеризує розмір економіки країни. Отже, розмір ВВП безпосередньо впливає на стан ринку цінних паперів. При цьому ВВП не єдиний макроекономічний показник, що впливає на стан ринку цінних паперів. Фондовий ринок є індикатором стану економіки певної держави [5]. Враховуючи це, зміна наведених вище макроекономічних показників має супроводжуватися змінами показників, що характеризують стан фондового ринку. Дані щодо останніх показників наведено в табл. 1.

Показники, що характеризують стан ринку цінних паперів

Назва показника	Характеристика показника
1. Обсяг випущених акцій (ринок акціонерного капіталу)	Відповідно до Закону України «Про Цінні папери та фондовий ринок», акція - це іменний цінний папір, який засвідчує майнові права її власника (акціонера), що мають відношення до акціонерного товариства [6]. Загорський В.С. визначає акцію як інвестиційний цінний папір, тобто вважає її частиною капіталу товариства [7, с. 67].
2. Обсяг випущених облігацій (ринок боргового капіталу)	Також відповідно до Закону України «Про Цінні папери й фондовий ринок», облігація - це цінний папір, що засвідчує внесення її власником коштів, визначає відносини позики між власником облігації й емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений умовами розміщення облігацій строк і виплатити дохід за облігацією, якщо інше не передбачене умовами розміщення [6].
3. Обсяг випущених похідних цінних паперів деривативів (ринок похідних інструментів)	Під похідними цінними паперами розуміють цінні папери, вартість яких залежить від вартості інших цінних паперів. До них, наприклад, відносять опціони і варанти [3, с. 624].
4. Обсяги торгів на ринку цінних паперів	Обсяг торгів на фондовому ринку розраховують як число акцій, яке переходить від продавців до покупців, тобто як торговельний оборот всередині дня [3, с. 576]. Обсяг торгів на ринку цінних паперів свідчить насамперед про активність інвесторів і бажання власників цінних паперів їх продати.
5. Фондові індекси	Фондові індекси як показники, які виконують роль узагальнювальних характеристик макроекономічної ситуації і інвестиційного клімату в країні, призначені для відображення поточної кон'юнктури ринку, стану ділової активності й оцінювання тенденцій ринку цінних паперів [7, с. 406-407].
Назва показника	Характеристика показника
6. Кількість зареєстрованих професійних учасників ринку цінних паперів та їхніх об'єднань та ін.	Кількість зареєстрованих професійних учасників ринку цінних паперів та їхніх об'єднань характеризує стан інфраструктури фондового ринку, обслуговує інтереси учасників ринку. Привабливість національного ринку цінних паперів багато в чому залежить саме від інфраструктурних факторів - рівня і напрямку розвитку інфраструктури ринку цінних паперів, розмаїтості і кваліфікації його елементів [8, с. 536].

Відповідно до критеріїв ООН, Україна ввійшла у число 46 так званих «країн, які не відбулися». Свідченням абсолютного регресу країни є той унікальний факт, що Україна на відміну від інших пострадянських країн - Росії, Білорусі, Казахстану, Азербайджану тощо - за роки незалежності не досягла (мінус понад 20%) свого ж економічного потенціалу 1991 року [9]. У контексті трансформації соціально-економічних систем країн периферії та напівпериферії (до яких на сьогоднішній день належить Україна) з метою досягнення взаємовигідних умов співпраці з провідними державами світу перспективною виглядає мобілізаційно-інноваційна модель розвитку, яка

забезпечує концентрацію наявних ресурсів на проривних інноваційних напрямках та консолідує зусилля державного, приватного, академічного секторів та домогосподарств на основі національної стратегії з урахуванням ментально-цивілізаційної ідентичності [10].

Реалізація інноваційної (високотехнологічної) відтворювальної моделі не може (на відміну від моделі індустріальної) обійтися без інститутів і механізмів, які забезпечують перерозподіл ресурсів і коштів у напрямку структурних інноваційних зрушень [1]. На відміну від загальноприйнятої доктрини, що мобілізаційна модель базується виключно на найбільш прямих методах державного втручання економіки (фактично обмеження мобілізаційної парадигми командно-адміністративною економікою) більшість країн, яким удалося втілити свій варіант «економічного дива» ефективно використовували в межах національної мобілізаційної моделі різноманітні механізми фінансування перетворень, у тому числі інститути, що забезпечують синергію державно-приватного інституційного потенціалу, до яких належить фондовий ринок як структурний елемент національної фінансової системи.

Технічний прогрес та інформаційна економіка стимулюють розвиток нових управлінських підходів. У сформованих умовах не залишається інших варіантів крім запровадження української системи індикативного планування на основі 5-тирічних планів соціально-економічного розвитку на національному й регіональному рівні. Даний строк обумовлюється об'єктивними причинами: тривалістю підготовки фахівців, будівництвом об'єктів промисловості та соціального призначення, розробкою родовищ, терміном повноважень посадовців. Все це абсолютно правильно, проте виникає цілком логічне запитання: джерела фінансування інноваційних перетворень [10].

Банківська система України на сьогоднішній день не здатна забезпечити ефективного використання заощаджень населення для фінансування потреб інноваційного розвитку. Податкова система не здатна виступити стимулятором переорієнтації доходів в ефективні інноваційні інвестиції. Фінанси суб'єктів господарювання та домогосподарств знаходяться у критичній ситуації у посткризовий період. Мова йде не про інвестиції у розвиток, а про виживання [10].

Таким чином, перспективним у даному контексті залишається фондовий ринок, який потребує вдосконалення. У перспективі цілком виправданим є використання державою цінних паперів з метою вирішення завдань фінансування інноваційних проектів. Перш за все мова йде про використання ПДВ-облігацій, але вже цілком свідомо з метою не покриття бюджетного дефіциту (фактичне проїдання), а створення фондів коштів для державно-приватних підприємств інноваційного спрямування [10].

У контексті проведення пенсійної реформи та посилення в ній накопичувальних елементів доцільно запровадити законодавчу регламентацію інвестування отриманих коштів у цінні папери виключно

вітчизняних емітентів інноваційних сегментів економіки. Таким чином, за допомогою даного інструменту буде вирішена проблема фінансування середньострокових і довгострокових проектів. Необхідно на законодавчому рівні заборонити інвестування коштів Державних і Приватних пенсійних фондів та Інститутів спільного інвестування в іноземні цінні папери [10].

З метою обмеження спекулятивних тенденцій на фондовому ринку необхідно запровадити оподаткування операцій з цінними паперами, якщо вони знаходились у власності протягом короткого періоду часу [10].

Висновки. З метою визначення взаємовпливу інноваційних процесів розвитку фондового ринку та економіки України загалом охарактеризовано процеси, що мають місце в національній економіці та на фондовому ринку. Також проаналізовано основні показники, які характеризують ці процеси.

Фондовий ринок має зростаючу роль у національній економіці країни. Особливо слід звернути увагу на те, що негативні процеси, які відбуваються на фондовому ринку, негативно відображаються на процесах розвитку національної економіки країни.

Інноваційна політика держави задля недопущення чи пом'якшення ефекту від розвитку негативних процесів в національній економіці особливо повинна сприяти розвитку інноваційних процесів, що відбуваються на фондовому ринку України.

Рекомендації: 1) запровадження системи індикативного планування в Україні на основі 5-тирічних планів соціально-економічного розвитку на національному та регіональному рівнях; 2) розширення використання ПДВ-облігацій з метою фінансування середньострокових інноваційних проектів; 3) запровадження оподаткування короткострокових операцій спекулятивного характеру на фондовому ринку; 4) у контексті пенсійної реформи запровадження обов'язкових елементів: фінансування отриманих коштів у цінні папери вітчизняних інноваційних підприємств, заборона фінансування коштів у цінні папери іноземних інвесторів.

Список використаних джерел

1. Пилипко В.С. Розвиток фондового ринку і перспективи зростання інноваційного потенціалу АТ / В.С.Пилипко //Економіка і прогнозування. –2006. – №4. – С.64-67.
2. Информационное агентство Stocks-Investfunds, [Електронний ресурс]: / Статистические данные - Режим доступа к объекту: <http://stocks.investfunds.com.ua/indicators/capitalization/3/>
3. Про цінні папери та фондовий ринок, [Електронний ресурс]: Закон України /Верховна Рада України - Документ № 3480-15остання редакція від 30.04.2009р. - 3 с. - Режим доступу до закону: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
4. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди), [Електронний ресурс] : Закон України /Верховна Рада України - Документ № 2299-14поточна редакція від 13.02.2009р. - 3 с. - Режим доступу до закону: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
5. Загородній А.Г. Фінансово- економічний словник /А.Г. Загородній, ГЛ. Вознюк. - К.: Знання, 2007. - 1072 с.

6. Райзберг БА., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. -М.: ИНФРА- М, 2007. - 495 с. - (Б-ка словарей «ИНФРА-М»).
7. Загорський В.С. Розвиток ринку цінних паперів: Монографія /В.С. Загорський. - Х.: ВД «ІНЖЕК». - 192 с.
8. Мочерний С.В. Економічний словник-довідник / С.В. Мочерний. - К., 1995. - 368 с.
9. Пахомов Ю., Пахомов С. Финансово-экономический кризис / Ю. Пахомов, С. Пахомов [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://soskin.info/ea/2010/1-2/20092.html>.
10. Токар, В. В. Фондовый рынок у контексті посткризової мобілізаційно-інноваційної моделі розвитку України / В. В. Токар // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. - 2011. - № 2. - 11-15
11. Глобальний конкурентний простір: Монографія / О. Г. Білорус та ін.; кер. авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. - К.: КНЕУ, 2007. - 680 с.

Клименко Е.В.

доцент, канд. физ.-мат. наук НТУУ «КПИ»

Березовська Т.М.

студентка ФММ НТУУ «КПИ»

ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ ФОНДОВОГО РЫНКА И ИХ ВЛИЯНИЕ НА НАЦИОНАЛЬНУЮ ЭКОНОМИКУ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОЙ МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

В статье исследованы инновационные процессы на фондовом рынке, определено их влияние на национальную экономику в контексте современной модели развития Украины.

Ключевые слова: инновации, фондовый рынок, ценные бумаги, инновационное развитие, национальная экономика.

Klimenko E., Berezovska T.

INNOVATIVE PROCESSES STOCK MARKET AND THEIR IMPACT ON THE NATIONAL ECONOMY IN THE CONTEXT OF THE CURRENT MODEL OF DEVELOPMENT OF UKRAINE

The article examines innovative processes for the stock market to determine their impact on the national economy in the context of the current model of development of Ukraine.

Keywords: innovation, stock market, stocks, innovative development model, national economy.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Проведено аналіз проблем інноваційної діяльності промислових підприємств України. Зроблено висновок про необхідність постійного та дослідження інноваційної діяльності підприємств і визначення основних перешкод у процесі інноваційного розвитку. Визначено фактори, які впливають на інноваційний розвиток промисловості та виокремлено структуру інноваційного розвитку промисловості.

Ключові слова: інноваційний розвиток промисловості, інноваційний потенціал, інноваційна інфраструктура, інвестування, фінансування, конкурентоспроможність, промислове виробництва.

Вступ. На сучасному етапі розвитку економіки України склалася така ситуація, що інноваційний розвиток промисловості істотно сповільнилась. Виникнення такого стану спричинене багатьма факторами, які варіюються від нестачі фінансових ресурсів для впровадження інновацій промисловими підприємствами до вичерпання можливостей інноваційно активних підприємств для проведення діяльності у даному напрямку. Для диверсифікації інноваційного розвитку промисловості необхідно виявити фактори, які стимулюватимуть або сповільнюватимуть цей процес

Дослідження інформаційних джерел щодо оцінювання фінансово-господарської діяльності промислових підприємств дають підставу стверджувати, що проблема оцінювання інноваційного розвитку підприємств у сучасних умовах вимагає подальшого опрацювання. Серед авторів, які звертають велику увагу на оцінювання інноваційного розвитку підприємств, варто виділити таких: М. Баканов, І. Балабанов, М. Білик, В. Герасимчук, П. Друкер, А.Загородній, С. Ілляшенко, Р. Каплан, М. Коробов, О. Кузьмін, О. Мельник, Д. Нортон, І.Олексів, М. Тимощук, А. Шеремет та інших. Відмінності між системами показників оцінювання інноваційного розвитку підприємств, запропонованих у роботах вказаних авторів, полягають у різноманітності функціонального призначення систем, у методах розрахунку числових значень показників, відображенні зв'язків між показниками тощо. Не існує однозначних методичних підходів щодо формування структури та складу показників, які пропонуються у межах відповідних системних груп, не завжди чітко окреслені цілі та умови застосування певних систем показників тощо. З огляду на це необхідно сформулювати методичні положення щодо побудови системи показників аналізування та методів оцінювання рівня інноваційного розвитку промислових підприємств, зокрема оцінювання стану (моментні оцінки) та тенденцій розвитку (інтервальні оцінки).